

SHULE YA UPILI YA ALLIANCE

MTIHANI WA MWIGA-MWIGO MUHULA WA PILI, KIDATO CHA NNE

2016

JINA.....TAREHE 22/3/2016.

NAMBARI YAKO.....DARASA.....

MUDA: SAA 2 ½

KISWAHILI 102 / 2, (Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lugha, Isimu-Jamii)

Jibu maswali yote;

Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Karatasi hii ina kurasa 9. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

SWALI	UPEO	ALAMA
1. Ufahamu	15	
2. Ufupisho	15	
3. Matumizi ya lugha	40	
4. Isimu Jamii	10	
Jumla	80	

UFAHAMU

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali

(alama 10)

Hulka ya binadamu katika maisha yake ni matarajio ya kupata mambo mazuri zaidi kwa kadiri anavyozidi kuishi duniani. Hulka hiyo haiepukiki kwa mtu yeyote ilimradi yungali hai duniani.

Wapo watu wanaofanya kazi kufa na kupona ili kubadili maisha yao au kujiletea hali, watu hawa matumaini yao ni kuona wanaishi vizuri zaidi kesho kuliko walivyoishi jana.

Kadhalika wavivu nao ambao wana tabia ya kutopenda kujishughulisha kutafuta maisha, mawazo yao yanabaki palepale kutarajia maisha bora. Mtazamo huo wa matarajio ya maisha bora uko pia kwa vyombo vyenye dhamana kwa maisha ya watu katika jamii kama vile serikali. Tofauti na mtu binafsi, ambaye huota ndoto hizo peke yake, serikali hushirikisha mipango inayojiwekea ya kuleta hali bora katika jamii, inafanikiwa.

Ndani ya serikali kuna wadau (washtaka dau) mbalimbali wenye majukumu ya kuhakikisha kuwa mipango inayowekwa inasimamiwa na kutekelezwa katika muda unaotakiwa, ili kukidhi haja ya kuleta maendeleo katika jamii, tofauti na mtu binafsi ambaye wakati mwingine husimama peke yake katika kutekeleza malengo yake hayo.

Serikali ina nafasi nzuri ya kutekeleza malengo kwa kutumia rasilimali zake wakiwemo watu, madini, misitu, ardhi na nyingine nyingi. Matumizi haya ya rasilimali katika kuleta maendeleo, ni jambo muhimu sana katika kutekeleza mipango yake. Kuna sababu kadha zinazotufanya tuishi miaka nenda miaka rudi tukiwa na kiu ya maendeleo na ndoto ambazo zinashindwa kutimia.

Tatizo kubwa lililopo ni kwamba pamoja na kuwa na wataalamu wazuri na sera nzuri, tumeshindwa kuzitekeleza, badala yake tumekuwa mabingwa zaidi wa kuelezea sababu za kushindwa kutekeleza sera hizo kuliko kujikosoa kwa uzembe unaotufanya na kusababisha kushindwa kutekelezwa kwa sera hizo. Jambo hilo limechangia kurudisha nyuma maendeleo ya nchi yetu kwa miaka mingi. Mipango mingi inayopangwa na serikali, mara nyingi imekwama, matokeo yake badala ya kutafuta udhaifu uliokwamiza kutekelezwa kwa mipango hiyo, nguvu zaidi zinaelekezwa kuhalalisha sababu za kushindwa. Tunapaswa kujiuliza ni kwa nini tumefikia hapo? Tukipata jibu tukae chini tusioneane aibu, tunyosheane vidole usoni. Tusioneane haya katika kuleta maendeleo.

Maswali

- a) Upè ufahamu huu anwani mwafaka. (alama 1)
- b) Binadamu wote wana hulka moja. Ifanue. (alama 2)
- c) Eleza jinsi serikali ilivyo na uwezo wa kutekeleza ndoto zake (alama 3)
- d) Kulingana na taarifa, ni kwa nini serikali hushindwa kuzitekeleza sera zake (alama 2)
- e) Mwandishi anatoa wito gani katika aya ya mwisho? (alama 2)

f) Andika methali mbili zinazohusiana na aya mbili za mwisho.

(alama 2)

g) Eleza maana ya vifungu vifuatavyo kwa mujibu wa taarifa.

(alama 3)

(i) Kukidhi haja

(ii) Kiu ya maendeleo

iii) Tunyosheane vidole usoni

UFUPISHO

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali

(alama 15)

Katiba mpya imeipa lugha ya Kiswahili hadhi nyingine kuifanya kuwa lugha rasmi kando na kuwa ni lugha ya taifa. Mabadiliko haya muhimu yana changamoto kadhaa.

Kwanza kabisa lugha ya Kiswahili sasa itashindania nafasi sawa na ile ya Kiingereza katika shughuli za kikazi. Swala hapa linahusu majukumu ambayo lugha hizi zitatekeleza. Je, lugha hizi zinatumika mtawalia katika shughuli za kikazi au zitatengewa majukumu maalum?

Lugha ya Kiswahili itachukua nafasi ipi? Kiingereza kitaachiwa nani tukizingatia kuwa kwa muda mrefu lugha ya Kiingereza ndiyo imekuwa lugha tawala katika mazingira haya? Je, wananchi wataweza kufanya maombi kwa lugha ya Kiswahili kando na kuendesha mawasiliano ya kiofisi kwa lugha hii? Kwa kifupi ili kusitokee mgongano wa matumizi ya lugha hizi mbili ni muhimu sana kwa watunga sera kueleza kinagaubaga mawanda ya matumizi ya lugha hizi mbili katika mazingira ya kikazi.

Changamoto nyingine na muhimu ni kiwango cha maandalizi ya wananchi katika kuyapokea mabadiliko haya. Kwanza, wananchi wanafaa wafahamishwe kuhusu haki yao ya kutumia lugha hii katika mazingira ya kazi. Si ajabu kuwa wao hawana habari kuhusu mabadiliko haya ya kisera. Watumishi wa umma nao wanastahili kupewa mafunzo maalumu kuhusu mbinu za mawasiliano katika Kiswahili ili waendeshe shughuli zao vizuri.

Kwa upande mwingine, vyo vikiu pamoja na taasisi nyingine za mafunzo zinastahili kutoa kozi ya lazima katika lugha ya Kiswahili kwa wanafunzi wanaojiunga nazo ili kuwaandaa kwa mahitaji haya mapya ya kikatiba. Kadhalika, serikali inastahili kuwaandaa wataalamu zaidi wa lugha ya Kiswahili ambao watahusika katika kuwafunza wanaohusika na utekelezaji sera.

Kuna haja pia ya wataalamu wa lugha kuandika vitabu zaidi kwa lugha ya Kiswahili ambavyo vitatoa mafunzo kuhusu mbinu mbalimbali za mawasiliano. Shughuli hii iambatane na ile ya kutafsiri vitabu vilivyoandikwa kwa lugha nyingine kwa ile ya Kiswahili.

Kwa muda mrefu sasa, kumekuwa na tatizo la mitazamo hasi miongoni mwa wananchi kwa lugha ya Kiswahili. Baadhi ya wananchi wamekuwa na sababu zao za kutoitumia lugha hii wakishikilia kuwa lugha yenyewe ni ngumu.

Aidha, wananchi wengine wamekuwa na uzoefu wa kuzungumza lugha ya kiingereza au lugha nyingine za kigeni huku wakitoa nafasi finyu kwa lugha ya Kiswahili. Serikali Inastahili kutafuta njia ya kuwahimiza wananchi wote kuionea fahari lugha ya Kiswahili, waipende na kuelewa vizuri.

Ni muhimu kufanywe kila juhudi kuhakikisha kuwa wananchi wanatumia Kiswahili sanifu ili wasije wakakivuruga kwa kukiendeleza visivyo au kwa kukiharibu kwa kijilugha cha sheng au kwa lugha za kienyeji.

Vile vile, ni muhimu wananchi watambue kuwa nchi yetu ya Kenya ndiyo kitovu cha lugha hii na hivyo basi wafanye kila juhudi kuitumia ipasavyo ili tusionekane kuwa watumwa katika lugha yetu asili. Tunahitaji viongozi vielelezo nchini ambao wanazungumza Kiswahili sanifu kwa madoido na ufasaha sio tu katika ulingo bali pia katika nyanja nyingine za maisha.

Kwa hivyo viongozi wetu wajiepushe na matumizi ya Kiswahili chapwa ili wananchi wahimizike kuzungumza Kiswahili kwa ufasaha. Ingekuwa hata bora ikiwa wangepewa kipaumbele katika kupokea mafunzo kabambe katika lugha hii. Pengine tungejifunza mengi kutoka nchi jirani ya Tanzania ambayo kwa kiasi kikubwa ilifaulu kurasmisha Kiswahili na kuleta umoja wa kitaifa.

MASWALI

- a) Fafanua changamoto zinazoikumba lugha ya Kiswahili kama lugha rasmi. (Maneno 80)
(alama 6, 1 mtiririko)
Matayarisho.

Jibu

b) Mwandishi ametoa mapendekezo kuhusu namna ya kuimarisha matumizi ya Kiswahili nchini. Yafafanue. (Maneno 90) (alama 7, i mtiririko)

Matayarisho

Jibu

NYANJA FRANCHISE

Business with a difference

Matumizi ya lugha

alama 40

a. Andika sauti mbili mwambatano zinazotamkiwa kwenye ufizi

(ala)

b. Andika sifa tatu za irabu /a/

(ala)

c) Taja sifa mbili za shadda

(ala)

d) Fafanua tofauti iliyopo kati ya kiambishi na mofimu

(ala2)

e) Onyesha mizizi ya vitenzi vifuatavyo:

(ala1)

Walikuja

Alipewa

f) Tunga sentensi yenye kiambishi tamati kinachoonyesha amri

(ala1)

g) Tunga sentensi ukitumia ji kuonyesha mazoea

(ala1)

h) Eleza matumizi ya viambishi vilivyopigwa mistari

(ala2)

Kuptigwa ndiko kulimfanya ajitambue.

i) Tunga sentensi moja ukitumia kirejeshi kisisitizi cha karibu katika ngeli ya LI – YA

umoja.

(ala1)

j) Kanusha katika wingi

(ala1)

Uliko ndiko kuliko navyo.

k) Andika kinyume cha sentensi ifuatayo

(ala2)

Kaka aliinuka na akaketi nje ya nyumba.

l) Taja visawe vya maneno yafuatayo; wajihhi na ukuta

(ala1)

daawa

ukuta

m) Kwa kutoa mfano, andika dhima mbili za kielezi (ala1)

n) Geuza maneno yaliyopigiwa msitari yawe katika hali uliyopewa mabanoni. (ala1)
Aliaitia hasira aliposema hivyo. (kitenzi)

Kenalpha anapenda kucheka. (kivumishi) (ala1)

o) Tumia kitenzi chenye asili ya kigeni kutungia sentensi yenye kiashiria cha karibu (ala2)

p) Eleza aina za maneno yaliyopigiwa msitari katika sentensi hii. (ala2)

Naam, siku ya leo ni muhimu sana.

q) Amrisha vitenzi vifuatavyo kwa wingi. (ala2)

f -

p -

r) Eleza maana ya kirai kikusishi (ala 1)

s) Eleza tofauti kati ya kiarifu na kiima (ala 1)

t) Akifisha kifungu hiki kwa kutumia mabano na viakifishi vingine. (ala 1)
Wanyama hawa ndovu tembo na ngawa wanyama wa pori wote hupatikana katika mbuga
ya Nairobi.

u) Bainisha shamirisho kipozi, kitondo, chagizo na ala katika sentensi ifuatayo: (ala 1)
Lugumba alimjengea Tevin nyumba kwa mabati mwaka uliopita.

v) Andika dhima moja ya kiingizi kisha ukitungie sentensi (ala 2)

w) Tunga sentensi kuonyesha maana mbili za neno dabali (ala 2)

x) Andika aina tatu za sentensi kwa kuzingatia majukumu (ala 3)

y) Eleza maana ya methali, Mchuma janga hula na wa kwao. (ala 2)

z) Changanua sentensi hii kwa mtindo wa vishale. (ala 3)

Alimsomea

ISIMU-JAMII

(ala10)

Lingua Franca ni nini?

Huyu pwana ni mchinga ile akuna, kama wewe nashitwa kapisa kufumpua tadizo lake na hivo hata sisi natadizika pia.

Toa mifano mitatu kuonyesha kuwa msemaji hadhibiti lugha katika usanifu wake? (ala3)

Tambua dosari za lugha hii kama ilivyotumika katika kifungu hiki. (ala 3)

Taja nadharia zozote tatu zinazohusiana na chimbuko la lugha ya Kiswahili. (al 3)

MANAYAM FRANCHISE
Discover! Learn! Apply

Kila la kheri. S.Ngige